

PERONIZAM KAO MODEL DRUŠTVENOG I POLITIČKOG RAZVOJA: SAVREMENI ARGENTINSKI MIT²

APSTRAKT

Predmet analize u ovom radu jeste proučavanje nastanka i razvoja fenomena peronizam, najvažnijeg političkog pokreta i ideologije u Argentini, možda i u celoj Latinskoj Americi, u XX veku. Cilj rada je da se peronizam predstavi kao politički pokret koji je nastao za vreme Huana Dominga Perona sredinom prošlog veka, ali pokret koji je nastavio da egzistira, traje i posle odlaska sa političke scene Perona. Vremenom je peronizam postao i nešto više od političkog pokreta ili modela razvoja, pa se gotovo može okarakterisati kao mit. Danas je peronizam jedan od ključnih činilaca društvenog razvoja u Argentini. Fokus istraživanja usmeren je na predstavljanje i eksplicaciju pojmova koji se uglavnom vezuju za Perona, njegov pokret i vladavinu kao što su populizam, prezidencijalizam i personalizacija vlasti. U ovom radu biće analizirani uslovi, činjenice i okolnosti u kojem je peronizam nastao i trajao uprkos mnogim kritikama i sporenjima kako u naučnoj literaturi, tako i u argentinskom društvu.

Ključne reči: peronizam, prezidencijalizam, populizam, husticijalizam, kaudiljizam, oligarhija, korporativna država, Husticijalistička partija, Peronistički pokret, autoritarni režim.

UVOD

Peronizam predstavlja najznačajniju političku snagu i ideološko-formativni okvir moderne Argentine koji je od svog nastanka predeterminisao dalji tok argentinske istorije. Mnoge stručne i javne polemike se i danas vode u ozbiljnim naučnim krugovima o peronizmu kao autentičnom modelu vlasti i lične vladavine. U ovom radu predmet analize usmeren je na proučavanje pozitivnih i

-
- 1 Prof. dr Zoran Krstić, vanredni profesor, Univerzitet u Beogradu, Fakultet političkih nauka, Beograd, e-mail: zorkrst@yahoo.com.
 - 2 Rad je rezultat istraživanja na projektu *Civilno društvo i religija* evidencioni broj 179008, koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

negativnih strana peronizma, odnosno nekih prednosti i mana, posve, kontroverznog modela razvoja društva i politike. Istorijski fakti pokazuju da su neki peronistički potezi, mere i odluke bile prelomne za Argentinu. Peronističkom pokretu se pripisuju zasluge za uključivanje radničke klase u socijalni, politički i ekonomski život Argentine, što je svakako bila istorijska prekretnica. Peron je na početku svoje vladavine stvorio jaku i duboku vezu sa sindikatima koji su kasnije postali noseći stub njegovog pokreta, partije i države. Peronizam je obuhvatao mnogo širi spektar socijalno-klasnih i ekonomskih segmenata društva, a ne samo niže slojeva ili radničku klasu. Eklektičko-kalkulabilni i pragmatični karakter peronističke ideologije je bio prisutan tokom čitave ere peronizma, ali i u postperonističkom periodu. Adaptibilnost kao jedna od osnovnih odlika peronizma ispoljavala se u mogućnosti i spremnosti peronističke elite da se „kreće“ od levice do desnice i *vice versa*, zavisno od političke procene i odluke. Upravo zbog toga su peronistički lideri uspevali da stalno održavaju i uvećavaju potrebnu kritičnu masu svojih sledbenika za vođenje nacionalne i državne politike.

Najznačajnija karakteristika peronizma je populizam. Ovaj pojam je danas raširen u gotovo svim delovima sveta i može se reći da nema dela planete gde nisu zastupljeni, barem donekle, populistička retorika i oblici populističke vladavine. Postoji više različitih empirijskih modela odnosno varijanti populizma, koji se ne može ni geografski, ni istorijski vezati samo za jedan region ili državu. Danas, uglavnom, u naučnoj literaturi postoji saglasnost da je prilično teško odrediti populizam nekom opštom i sveobuhvatnom zadovoljavajućom definicijom. Neki autori, poput Margaret Kanovan (Margaret Canovan), nude klasifikaciju populizma na agrarni i politički. U ovoj osnovnoj podeli peronizam pripada političkom populizmu i to kao oblik populističke ili despotske diktature.

Važnu ulogu u razvoju peronizma imao je i prezidencijalizam. Za prototipski model predsedničkog sistema vlasti podrazumeva se onaj vid političkog sistema kakav je u SAD-u, gde je predsednik izabran neposredno od strane građana-birača i gde je jedini nosilac izvršne vlasti sa ogromnim ingerencijama i moći. U zemljama Latinske Amerike ovaj prezidencijalni model vlasti je široko primenjen, ali je, neretko, pokazivao nestabilnost i izraženu disfunkcionalnost. Latinoamerički predsednici su često i veoma obilato koristili neke slabosti ovog sistema jačajući svoje liderske pozicije. Ta politička praksa je vodila ka autoritarnosti poretka i nasilnim promenama vlasti. Pojedinci su personalizovali vlast, stavljajući se iznad političkih partija i institucija. Svi peronistički predsednici su nastojali i uspevali da se uzdignu iznad i izvan institucionalnih pravila. Poštovanje konstitucionalnog i zakonskog okvira zamenjeno je ličnim voluntarizmom koji je permanentno vodio ka nekoj vrsti autoritarnog decezionizma (*decision making*). Izvor ovakvog ponašanja nalazi se u specifičnom političkom fenomenu Latinske Amerike poznatom kao „kaudiljizam“ koji je u tesnoj vezi sa visoko personalizovanom

i centralizovanom vlašću. Kaudiljizam je kao pojam nastao po uzoru na revolucionarne vođe u Latinskoj Americi, pre svih Simona Bolivara.

POPULIZAM U LATINSKOJ AMERICI KAO OSNOVA PERONIZMA

Populizam je u Latinskoj Americi nastao tridesetih i četrdesetih godina XX veka, u Argentini i Brazilu, kao pokušaj da se rastuća radnička klasa inkorporira u proces političkog odlučivanja. Neki modaliteti populizma mogu se prepoznati i u Meksiku i Peruu. Populizam je postao rekurentan fenomen u ovom regionu.³ Uz određene društveno-ekonomske i kulturne promene koje su se dogodile u drugoj polovini XX veka populizam je veoma aktuelan i danas. Bez dublje i ekstenzivne diskusije o tome šta konstituiše populizam, za potrebe ovog rada populizam se tentativno može definisati kao tendencija lidera, obično predsednika, da smanji broj veto igrača u političkom sistemu.

Tokom vremena populizam je menjao oblike, ali se u generalnoj podeli mogu izdvojiti tri populistička modela koji su svaki u svoje vreme bili aktuelni. Prvi oblik populizma je istorijski ili nacional-populizam koji je trajao od tridesetih pa sve do sedamdesetih godina XX veka. Drugi oblik populizma je neopopulizam ili desničarski populizam koji je na scenu stupio krajem osamdesetih i početkom devedesetih godina XX veka i trajao je desetak godina. Poslednji oblik populizma je levičarski ili demagoški populizam koji je aktuelizovan početkom XXI veka.

U svojoj klasičnoj varijanti populizam je u Latinskoj Americi imao za cilj da stvori „nacionalnu ekonomsku nezavisnost, sruši polufeudalne odnose unutar društva i promovise socijalnu pravdu, ali je zbog oslanjanja na liderstvo, centralizaciju, novac i nagrade, populizam završio kao proširenje a ne kao restrukturiranje prirode politike“.⁴ Pol Tagart (Paul Taggart) navodi da je osnovni značaj ovakvog kontekstualnog shvatanja populizma dvostruka ideja da se populizam pojavljuje u doba ekonomskih kriza, te da ne uspeva da prenese poruku fundamentalnih strukturalnih promena iz razloga što je u svojoj osnovi pre reformistički negoli revolucionaran.⁵ Populistički lideri koji su obeležili ovaj talas su Huan Domingo Peron (Juan Domingo Perón) u Argentini, Žetulio Vargas (Getúlio Vargas) u Brazilu, Lazaro Kardenas (Lázaro Cárdenas del Rio) u Meksiku, Hoze Marija Velasko Ibara (José María Velasco Ibarra) u Ekvadoru i Viktor Aja de la Tore (V́ctor Raúl Haya de la Torre) u Peruu, iako ovaj

3 Patricio Navia and Ignacio Walker, „Political Institutions, Populism, and Democracy in Latin America”. In: M. Scott and T. R. Scully (eds.), *Democratic Governance in Latin America*. Stanford: Stanford University Press, 2009, p. 247.

4 James Malloy, *Authoritarianism and Corporatism in Latin América*, University of Pittsburgh Press, 1977, pp. 11-15.

5 Paul A. Taggart, *Populism*, Open University Press, Philadelphia, 2000, p. 60.

poslednji nikad nije bio predsednik. Svi su oni isticali otprilike iste ciljeve u svojim programima. Borba za najsiromašnije slojeve stanovništva, veće uključjenje radničke klase u politički život i ostvarenje socijalnih prava radnika. Uz sve ovo, populizam je imao veoma jak prizvuk nacionalizma ili pozivanja na kulturne vrednosti nacije. Ipak, svaki od ovih lidera je imao neke svoje specifičnosti.

Autohtoni latinoamerički tip populizma je peronizam koji se svrstava u skupinu političkog populizma, a u užem smislu „populističkih diktatura“. Grupi populističkih diktatura pripadaju i cezarizam i bonapartizam. Neki autori peronizam označavaju kao „nacional-populizam“ ili „oligarhijski populizam“. Naziv je dobio po bivšem argentinskom predsedniku Huanu Peronu. Nastao je u Argentini u doba razvoja državnog kapitalizma i državnog intervencionizma i imao je snažno uporište u radničkoj klasi i sindikatima. Peronizam nije uspeo da se u potpunosti etablira u srednji sloj argentinskog društva, već je glavno uporište tražio u pretežno siromašnim, odnosno radničkim i seljačkim slojevima. Ideologija peronizma zastupa ideju jake korporativne države i protivparlamentarnog populizma, čija politička filozofija počiva na mišljenju „da partija i njen vođa svoju moć crpe neposredno iz naroda i da parlamentarizam ima za posledicu vladavinu nesposobnih i korumpiranih političara“.⁶

U akademskim krugovima postoji mnogo definicija populizma, toliko da se iz svih njih teško može izdvojiti nekoliko reči koje ih sve povezuju. Ako bi se tražila jedna kohezivna reč u određivanju pojma onda bi to bila složenost, odnosno kompleksnost pojma. Ali, populizam je, prema mišljenju nekih autora, i neuobičajen koncept, jer poseduje mnoge attribute ideologije ali ne sve. U određenim istorijskim periodima populizam je imao veliku zastupljenost i uticaj širom sveta, a opet s druge strane, vremenom, pokazuje izvesne nedoslednosti. U osnovi, populizam odlikuju neopipljivost i tzv. nezgodna konceptualna nedodirljivost. Za različite grupe ljudi populizam se kategoriše u rasponu pojave koja ima veliko značenje do pojave koja predstavlja praznu ljusku. Da bi se pretvorio u političku snagu ponekad se oslanja na velike lidere, a ponekad na velike mase ljudi. Pojavljuje se u vreme kriza akumulirajući veliku podršku, ali u praksi ne pokazuje kapacitet fundamentalnih reformi, pa veoma lako i brzo nestaje. Ipak, kada je na vrhuncu populizam nije bez efekata. Tada nepromenljivo struktuiru sadržaj i daje ton politici.⁷

Neki autori, poput Kanovane, ukazuju na konfuziju pojma populizma i poteškoće u stvaranju neke opšte teorije. Populizam se određuje kao obraćenje „narodu“ protiv ustanovljenih struktura moći ali i dominantnih ideja i vrednosti društva.⁸ Kako

6 Sejmur Martin Lipset, *Politički čovek*, Rad, Beograd, 1969, str. 211.

7 Paul A. Taggart, *Populism*, op. cit., pp. 1-9.

8 Margaret Canovan, “Trust the People! Populism and the Two Faces of Democracy”, *Political Studies*, Vol. 47, 1999, p. 3.

pomenuta teoretičarka primećuje, populistički pokreti su oni koji pokreću revolt naroda i obračunavaju se sa postojećim sistemom moći u ime naroda. Kao takva antisistemska pojava populistički pokreti se okreću ne samo protiv nosilaca moći nego i protiv vrednosti koje su stvorene od strane postojećih političkih elita. Situacija je takva da su svi iz postojećeg establišmenta na udaru kritike uključujući političku i ekonomsku elitu, ali i akademske krugove i medije bliske vladajućoj grupaciji. „Populisti u uspostavljenim demokratijama tvrde da oni govore u ime ’ućutkane većine običnih, pristojnih ljudi’ čija su mišljenja i interesi poništeni (kako oni tvrde) od strane arogantnih elita, korumpiranih političara i piskave manjine“.⁹ Još jedna karakteristika borbe populističkih pokreta i vladajućih elita je „populistička taktika“. Kako populisti igraju na kartu jednostavnosti, prisnosti sa narodom, jasnih i konkretnih akcija suprotna strana prihvatajući takva pravila igre koristi se „populističkom taktikom“. Ipak, političari se ne mogu okarakterisati populistima sve dok svoja izrečena jednostavna i konkretna rešenja ne pretvore u dela. Ona ukazuje na još jednu fundamentalnu karakteristiku populizma. Populistička politika nije obična ili rutinska politika, jer ona zahteva formu političkog pokreta i osnaženog entuzijazma koji u političku arenu uvlači ljude koji su obično apolitični. Ovaj emocionalni dodatak daje populističkim kampanjama novu dimenziju u borbi za „očuvanjem zemlje“ ili borbi za „veliku obnovu“. Uz sve ove uslove „populističkog raspoloženja“ pojava harizmatičkih lidera je nešto što odvaja običnu dnevnu politiku od populističke politike velikog preokreta. Odbacujući okoštale institucionalne strukture, uključujući birokratske slojeve organizacije, populisti podjednako proslavljaju spontane akcije među običnim narodom kao i bliske odnose lidera i njegovih sledbenika.¹⁰

Populizam se može podeliti na agrarni i politički. Kada se govori o političkom populizmu, razlikuje se četiri forme. Prvu formu populizma čine populističke diktature, gde se za primer uzima Argentina u vreme vladavine Huana Perona. Druga forma je populistička demokratija koja predstavlja zalaganje za referendum, narodnu inicijativu, participaciju i druge oblike neposrednog odlučivanja naroda. Dobar primer za ovaj model je Švajcarska. Treća forma se ogleda u vidu reakcionarnog populizma, a za primer služi pokret Džordža Valasa (George Valace) i njegovih pristalica u SAD-u. Četvrta forma političkog populizma je političarski populizam koji se igra sa dvosmislenostima pojma „narod“ i teži da stvori široke, neideološke koalicije upućene „ućutkanoj većini“. Političarski populizam pokušava stvoriti jedinstvo naroda kroz kreiranje tzv. „*catch-all*“ partija sa bazom iz različitih socijalnih slojeva stanovništva. Ova forma se danas ilustruje kroz pužadizam kao

9 Ibid., p. 4.

10 Ibid., p. 7.

pokret sitnih sopstvenika u Francuskoj koji je nazvan po vođi Pjeru Pužadeu (Perreu Poujade) ili pokret Rosa Peroa (Ross Perot) u SAD-u.¹¹

PREZIDENCIJALIZAM I PERSONALIZACIJA VLASTI KAO DETERMINANTE PERONIZMA

Pored toga što je peronizam populistički pokret, postojanje predsedničkog sistema u Argentini umnogome je odredilo osnovne konture peronizma. Argentinski prezidencijalizam kao ustavno uređenje za svoj prototipski model uzima Ustav SAD iz 1787. godine koji je ujedno i najstariji važeći ustav na svetu. Pod uticajem SAD-a kao moćnog suseda, predsednički sistem je prihvaćen u zemljama Latinske Amerike. Karakteristika predsedničkog sistema je jasna podela vlasti na izvršnu, zakonodavnu i sudsku. Predsednik je šef monocefalne egzekutive i svoj mandat dobija na opštim i neposrednim izborima koji predstavljaju njegov izvor legitimiteta. Predsednik nema pravo da raspusti Kongres. Uticaj predsednika na Kongres se temelji na dve vrste moći: prvo, ustavnoj moći, odnosno pravu veta i izdavanju dekreta i drugo, partijskoj moći. Od države do države, predsednici imaju više ili manje ustavne ili partijske moći ali su one uglavnom velike. „Predsedničke izborne kampanje, takođe, podstiču personalističku politiku i tako bacaju senku na politiku koja podstiče partijsku borbu i partijske programe.“¹²

Za razliku od SAD-a gde predsednički sistem dobro funkcioniše preko 200 godina otkako je uspostavljen, ovakav sistem vladavine susreo se sa mnogim poteškoćama u zemljama Latinske Amerike iako su im ustavi skoro preslikani kao američki. Gotovo svi nedostaci predsedničkog sistema u stvarnosti su se dešavali u Latinskoj Americi. Moć latinoameričkog prezidencijalizma, pa samim tim i onog u Argentini temelji se na dominantnoj ulozi predsednika koji sebi potpuno potčinjava druge dve grane vlasti – zakonodavnu i sudsku. Personalistička vladavina je prepoznatljiva u Latinskoj Americi. Harizmatični lideri skloni su da sebe izdignu na viši nivo od partija i institucija, pa njihova vladavina neretko dobije autoritarni prizvuk. Partije u takvim slučajevima padaju u senku vođa jer oni svojom populističkom retorikom i autoritetom u drugi plan stavljaju partijsku ideologiju ili stvaraju potpuno novu ideologiju kao što je slučaj sa peronizmom.

Praksa predominantnih i diviniziranih vođa u Latinskoj Americi vuče korene još s početka XIX veka i borbe za nacionalnu nezavisnost od Španije i Portugalije.

11 Margaret Canovan, *“Trust the People! Populism and the Two Faces of Democracy”*, op. cit., pp. 18-19.

12 Arend Lijphart, *“Constitutional Design For Divided Societies”*, *Journal of Democracy*, Volume 15, No. 2, 2004, p. 101.

„Kaudiljo“ (*caudillo*) ili vođa je bio lider narodne vojske koja se borila za oslobođenje. Krasila ih je velika harizma i sposobnost da pridobiju simpatije velikih narodnih masa. Na osnovu kulta ličnosti gradili su podršku za buduće reforme. Vladali su čvrstom rukom (*Mano Dura*), često zanemarujući ustav i promovisući svoje lične interese. Jedan od najpoznatijih argentinskih kaudilja bio je Huan Manuel de Rosas (Juan Manuel de Rosas) koji je vladao sredinom XIX veka.¹³ Sa ovom praksom nastavilo se i u XX veku. Od Perona preko Menema (Carlos Menem) pa do Kiršnera (Néstor Kirchner), kasnije i njegove žene aktuelne predsednice, svi peronistički kandidati vladali su populistički sa dozom autoritarizma. Huan Peron je preko većine u zakonodavnom telu izmenio Ustav Argentine iz 1853. i sebi omogućio neograničen broj reizbora na mesto predsednika. Iako bi njegov uticaj na argentinsku politiku bio nesumnjivo presudan i sa drugim peronističkim kandidatom na čelu države želja za apsolutnom kontrolom stvari bila je neukrotiva. Sa druge strane Karlos Menem i Nestor Kiršner su često posezali za dekretima zaobilazeći Kongres te su na taj način iskazivali svoju dominantnu poziciju. Njihova politička formula bila je slična i podrazumevala je populističku retoriku, obraćanje širokim narodnim masama, izbegavanje klasnih sukoba i ličnu promociju čuvara nacije. „Peronizam u svojoj originalnoj verziji za vreme vladavine Huana Perona bio je sistem vladavine bez nekog konzistentnog političkog programa, a sa cezarističkim tipom vladavine i demagogijom te svojevrsnim paternalizmom.“¹⁴ Paternalizam je bio izražen prema radničkoj klasi. Takođe, neprijateljski odnos prema postojećim elitama jedan je od ključnih faktora njihovog nastupa. Sebe predstavljaju kao deo naroda, a u većini slučajeva po poreklu i fizičkom izgledu ne pripadaju beloj eliti. Nadimak Karlosa Menema je bio Turčin, čija familija ima sirijske korene. Alberto Fudžimori (Alberto Fujimori) je nazvan Kinez iako je japanskog porekla. Evo Morales (Juan Evo Morales) je indijanskog porekla, dok se za Uga Čaveza (Hugo Chávez) govorilo da ima mentalitet venecuelanskog „naroda“. Ni Nestor Kiršner nije pripadao tradicionalnoj političkoj eliti Argentine jer je imao švajcarsko-čileanske korene.¹⁵

Kombinacija populističkog lidera i rigidnosti predsedničkog sistema, koju ističe Huan Linc (Juan Linz), može dovesti državu i politički poredak u ćorsokak (*deadlock*). Populistička vlast počiva na podršci naroda i legalno izabranog predsednika, koji je izgubio narodnu podršku, je praktično nemoguće smeniti ili

13 Lidija Kos-Stanišić, *Latinska Amerika: Povijest i politika*, Golden marketing, Zagreb, 2009, str. 138-139.

14 Anđelko Milardović, *Populizam i globalizacija*, Centar za politikološka istraživanja, Zagreb, 2004, str. 48.

15 Susanne Gratius, The “Third Wave of Populism“ in Latin America, 45 Working Paper, FRIDE, Madrid, 2007, p. 3.

opozvati. Ovakve situacije u zemljama Latinske Amerike, posebno u Argentini često su se završavale državnim ili vojnim udarima. Peronov drugi mandat završen je državnim udarom 1955. godine, a on je pobjegao u Paragvaj i kasnije u Španiju. Takođe, državni udar se desio i nedugo nakon Peronove smrti 1974. godine. Njegova treća žena Izabela Martinez de Peron (Isabel Martínez de Perón) je preuzela vlast i funkciju predsednika obavljala do 1976. godine kada je vojska izvršila državni udar i uvela diktaturu.

Gledajući prednosti i nedostatke predsedničkog sistema može se zaključiti da su njegove karakteristike omogućile Peronu i njegovim naslednicima da presudno utiču na dešavanja u političkoj i društvenoj sferi, neretko vodeći Argentinu od dna ka vrhu i *vice versa*.

IDEOLOGIJA PERONIZMA

Peronizam u početku nije imao definisan program da bi se kasnije ideologija pokreta razvijala u odnosu i skladu političkom stvarnošću. Peronova vlast se bazirala na tri osnovne ideje: socijalnoj pravdi, ekonomskoj nezavisnosti i političkom suverenitetu. Jedna od osnovnih komponenti šarolikog peronističkog ideološkog korpusa je pragmatični radnički reformizam kombinovan sa latinoameričkom varijantom populizma koju karakteriše dominantni kaudiljo sa jasno izražnom hijerarhijom unutar sistema vlasti. Ipak, kako ističe Torcuato Di Tella (Torcuato S. Di Tella), kamenolom peronističkih verovanja je dovoljno bogat da se iz njega mogu izvući elementi od kojih se praktično može sazidati bilo koja druga ideologija.¹⁶

Osnovni principi i ideje peronizma bile su predstavljene kroz nekoliko dokumenata, kao što su dva Petogodišnja plana, ustavne reforme iz 1949. godine ili, pak, „Dvadeset istina peronizma“ i brojne govore i spise čiji su autori bili Huan i Eva Peron (María Eva Duarte de Perón). Peronistička doktrina je dobila naziv husticijalizam (*justicialismo*) od reči pravda (*justicia*), a odnosila se na socijalnu pravdu za koju su se lider i njegov pokret zalagali. Interesantno da je husticijalizam kao politički projekat zaživeo tri godine nakon što je Peron postao predsednik, iako je socijalna pravda bila jedan od kamena temeljaca peronističke države. Objašnjavajući šta je to peronizam, harizmatični vođa je u jednom od svojih govora rekao: „Peronizam je humanizam u akciji; peronizam je nova politička doktrina koja odbacuje sve bolesti politike prošlih vremena; u socijalnoj sferi, to je teorija koja ustanovljava jednakost među ljudima, koja im omogućuje jednake prilike i osigurava im takvu budućnost u ovoj zemlji da neće biti onih kojima nedostaje sredstava za

16 Torcuato S. Di Tella, “The Transformations of Peronism”, in *Peronism and Argentina* (ed. James P. Brennan), Rowman & Littlefield, 1998, p. 218.

život, iako će za tako nešto možda biti potrebno da se onima koji se rasipaju svojom imovinom onemogućiti takvo ponašanje zarad onih koji nemaju ništa...To je peronizam! Peronizam nije naučen, niti se o njemu priča, peronizam se oseća ili se sa njim ne usaglašava. Peronizam je više pitanje srca nego pitanje glave.“¹⁷

Koncept peronizma je uokviren na petu godišnjicu velikih radničkih demonstracija nakon kojih je Peron pušten iz pritvora. Tog 17. oktobra 1950. godine Peron je svojim sledbenicima saopštio „Dvadeset istina peronizma“ uz ideju da se one duboko urežu u njihovom pamćenju, te da ih šire kao poruke ljubavi i pravde ali i da ih brane po cenu smrti ako je to potrebno. Ovih dvadeset istina glase: Istinska demokratija je ona gde vlada radi ono što narod od nje zahteva i brani samo jedan interes: Narod; Peronizam je narodni u svojoj suštini. Svi politički krugovi su anti-narodni i zbog tog razloga nisu peronistički; Peronisti rade za pokret; Ko god deluje u ime pokreta pa čak i da je kaudiljo, samo je pojedinac unutar kompletnog pokreta; Za peronizam postoji samo jedna klasa ljudi: radnici; U novoj Argentini rad je pravo, rad je i dužnosti, pa je prema tome pravedno da svako proizvodi bar onoliko koliko potroši; Za dobrog peronistu ne može biti ništa bolje od još jednog peroniste; Nijedan peronista se ne bi trebalo osećati većim nego što jeste, ili manjim nego što bi trebalo biti. Kada se peronista počne osećati većim nego što jeste on se počinje preobražavati u oligarha; U političkoj akciji skala vrednosti za svakog peronistu je sledeća: prvo otadžbina, potom pokret, i potom čovek; Za nas politika nije kraj, ona je sredstvo za dobro otadžbine koje se ogleda kroz sreću njene dece i nacionalnu veličinu; Dva oružja peronizma su socijalna pravda i socijalna pomoć. Sa njima mi ljude prigrlimo pravdom i ljubavlju; Peronizam želi nacionalno jedinstvo a ne borbu. Želi heroje a ne mučenike; U novoj Argentini deca su jedina privilegovana; Vlada bez doktrine je telo bez duše. Zbog ovog razloga peronizam ima svoju političku, ekonomsku i socijalnu doktrinu, koja se zove husticijalizam; Husticijalizam je nova filozofija života koja je jednostavna, praktična, popularna, duboko hrišćanska i duboko narodna; Kao politička doktrina husticijalizam ostvaruje ravnotežu između individualnih i prava zajednice; Kao ekonomska doktrina husticijalizam ostvaruje socijalnu ekonomiju, stavljajući u službu privrede, i kasnije u službu socijalnog blagostanja; Kao socijalna doktrina husticijalizam ostvaruje socijalnu pravdu, koja svakoj osobi daje pravo na društveno delovanje; Želimo socijalno pravdenu, ekonomski slobodnu i politički nezavisnu Argentinu; Mi ustanovljavamo centralizovanu vladu, organizovanu državu i slobodan narod; Najbolja stvar koju imamo na ovoj zemlji je narod.¹⁸

17 Iz govora Huana Perona, 20. avgusta 1948.

18 Las 20 Verdades Peronistas, Internet: <http://www.pj.org.ar/recursos/2011-12-05-04-38-40/docs,20/5/2013>.

Husticijalizam je, kako opisuje Monika Rein (Monica Esti Rein), bio političko-filozofska doktrina koja je odbacila postojeći sistem i ponudila populističku alternativu. Peron je odbacio dva ortodoksna političko-ekonomska modela aktuelna u to vreme – liberalni kapitalizam i marksizam. On je predložio svoju alternativu – „Treću poziciju“ – jednako udaljenu između kapitalizma i komunizma i suprotstavljenu njima. Presentacija ovog projekta je uključivala socijalnu integraciju masa i transformaciju argentinske ekonomske strukture. Peron je o putu kojim Argentina treba ići govorio: „Mi imamo treću poziciju, u kojoj ne želimo da pojedinci budu eksploatisani u ime kapitala ili države. Mi želimo da se brinemo o pojedincima... nećemo da budu instrument koji služi apetitima kapitala i države“.¹⁹ Ovakva strategija je bila u kontekstu novih hladnoratovskih podela nastalih nakon Drugog svetskog rata. Zamišljena je tako da Argentinu drži na distanci od SAD i SSSR proklamujući nacionalizam, nacionalnu nezavisnost i osudu i borbu protiv imperijalizma koji su Sjedinjena Države najviše iskazivale.

Jedna od karakterizacija peronizma kao ideologije jeste da je to južnoamerička verzija naci-fašizma. Poseta Perona Evropi od 1939. do 1941. godine mu je omogućila da dođe u kontakt sa Hitlerovim nacističkim režimom u Nemačkoj i Musolinijevim fašističkim režimom u Italiji. „U Evropi je Peron mogao iz prve ruke ne samo da ceni uspehe i organizaciju fašističkog režima, nego je lično svedočio užasima posleratne Španije u kojoj se desio građanski rat. Peron nikad nije skrivao svoje divljenje prema Musoliniju, čak ni prema Hitleru...U fašističkoj Italiji je naučio neke praktične načine kako da se mase organizuju i kontrolišu. Kako je i sam govorio u *Conducción Política* (Političko vođstvo, Huan Peron 1952) ‘Vrednost naroda...ne leži u njegovom broju. Njegova vrednost leži u vođi koji ga vodi zato što masa nikad nije pokretač akcije, nego je to lider koji je vodi. Masa ide onim pravcem kojim je lider odvede’.”²⁰ Činjenica da je Peron još tokom vremena provedenog u vojsci bio pod uticajem nacionalističkih ideja koje je kasnije zagovarao kroz peronizam, jasno izražen anti-marksizam i anti-liberalizam doprineli su tome da se fašizam i peronizam mogu povezati na neki način. Karlos Fajt (Carlos Fayet) je bio prvi teoretičar koji je dao sistematsku argumentaciju zbog koje je peronizam argentinska verzija italijanskog fašizma. On je ponudio šest razloga: peronizam je kao i fašizam prvo delovao da bi potom razvio doktrinu; peronizam veliča red, hijerarhiju i disciplinu; peronizam odbija liberalizam i marksizam; peronizam identifikuje pokret i doktrinu sa nacijom kao i sa liderom i njegovim željama; peronizam odbija klasnu borbu i

19 Monica Esti Rein, *Politics and Education in Argentina, 1946–1962*, Armonk, NY & London: M.E. Sharpe, 1998, p. 16.

20 Mariano Ben Plotkin, *Mañana es San Perón: A Cultural History of Perón's Argentina*, 2003, quoted in Mimmack, Brian, Senes, Daniela and Price, Eunice, p. 19.

teži ka tome da se uspostavi korporativistički režim; peronizam širi koncept državnih ciljeva i teži da potčini individualnost idejama kao što su jedinstvo i veličina nacije.²¹

Ipak, kako Ranan Rein (Raanan Rein) zaključuje, uprkos činjenici da se može pronaći određen broj površnih sličnosti između peronizma i fašizma, takav fokus ne pomaže u rasvetljavanju socijalne i političke realnosti posleratne Argentine, niti u oslikavanju značaja peronizma kao porekta za široke socijalne sektore tokom četrdesetih i pedesetih godina XX veka. Za razliku od fašističkih pokreta koji su se između dva svetska rata proširila Evropom, peronizam je svoju bazu našao unutar radničke klase i organizovanih radničkih pokreta što mu je dalo dovoljno čvrstu bazu da kao ideja opstane i nakon zvaničnog pada režima. Postojale su još neke odrednice koje su determinisale fašizam, a nisu bile karakteristika peronizma. Primer za to je nepostojanja imperijalističkih aspiracija što je umnogome obeležilo fašističke režime u Evropi.²² Takođe, dominantna uloga muškarca u fašizmu nije karakteristična za peronizam jer ovaj pokret ne bi bio to što jeste da uz Perona nije bila Evita koja je bila spona između režima i naroda. Uz to treba dodati da je ženama omogućeno pravo glasa baš u vreme peronističke vlasti. Još neke odlike bitne za razvoj fašizma evropskog tipa na latinoameričkom tlu nisu bile povoljne kako bi se peronizam u potpunosti razvio kao u Evropi. Alister Henesi (Alistair Hennessy) je zaključio da se previše činilaca „snažno zalagalo“ protiv peronizma. Henesi smatra da je prihvatanje ovih modela bilo ograničeno uprkos naporima evropskih fašista da podrže manjine koje su delile iste ideje u zemljama Latinske Amerike naročito Argentini. Razlozi su bili suštinski i ticali su se istorijskih okolnosti koje su zadesile ova dva kontinenta. Latinsku Ameriku nisu zahvatile strahote Prvog svetskog rata, samim tim ni društveno-ekonomska i društveno-psihološka razaranja. Kako Henesi navodi, latinoameričke države nisu imale potrebu da se suoče sa kritičkim intelektualnim preispitivanjima niti su bile razapete između moćnih uticaja komunizma i fašizma. Takođe, one se nisu susrele sa iznenadnim siromaštvom i privrednom depresijom u smislu u kom je to bio slučaj u Evropi, jer je nemaština među Latinoamerikancima bila ukorenjena, a jaz između ekstremno bogatih i onih jako siromašnih je bio očigledan. Katoličanstvo je bilo ukorenjeno ali se moglo karakterisati kao narodno, a antiklerkizam je bio gotovo nepoznat pojam u ovom delu sveta. Radnički pokreti su bili uticajni ali još uvek nedovoljno organizovani za razliku od Evrope. Fašizam je pretpostavljao rasizam, a rasne ideologije nisu bile ukorenjene u zemljama Latinske

21 Raanan Rein, *The Secon Line of Peronist Leadership: A Revised Conceptualization of Populism*, Latin American Study Center University of Maryland, College Park, 2000, p. 4. prema Fayet, C.S., *La naturaleza del Peronismo*, Buenos Aires, 1967.

22 John Weiss, *The Fascist Tradition: Radical Right-Wing Extremism in Modern Europe*, Harper & Row, 1967.

Amerike osim u područjima gde je bilo indogeno tj. domorodačko stanovništvo. I u tim predelima rasizam nije bio uticajan u onom obliku kao što je to bilo u Evropi jer se populacija izmešala pa se ovaj problem lako mogao neutralizovati. Možda i najznačajniji razlog koji navodi Henesi je davno ustanovljena kultura nasilja, revolucija i kontrarevolucija, vojnih udara, diktatura i ugnjetavanja što je obično stanovništvo Latinske Amerike učinilo otupelim na borbene ideologije kakav je fašizam. Fašistički metodi se doživljavaju ništa drugačiji nego drugi.²³

Sam Peron je opisujući husticijalizam kao doktrinu rekao da predstavlja sintezu četiri aspiracije: idealizma, materijalizma, individualizma i kolektivizma. On je smatrao da evropski fašizam predstavlja prekomernu dozu idealizma i kolektivizma, ne ostavljajući prostor za individualizam i zdravu dozu materijalizma.²⁴ I prema mišljenju nekih autora davanje fašističke etikete peronizmu predstavljalo bi obeležavanje latinoameričkog društva i pokreta evropskom markom, odnosno nečim stranim i ne tako lako primenjivim tim prostorima. Drugi autori, poput Sejmura Martina Lipseta (Seymour Martin Lipset), peronizam su okarakterisali kao jedinstveni oblik fašizma odnosno „levi fašizam“ zbog podrške radničke klase ovom pokretu.²⁵ Neki su, pak, argentinsku vladu u doba peronizma karakterisali kao socijalnu demokratiju, kao manje napadnu alternativu evropskog fašizma. Ocene peronizma su išle i u tom pravcu da je to nekakav ideološki kompromis između kapitalizma i komunizma. Peron je u svojim memoarima govorio o raznim etiketiranjima koja su prišivana njegovom režimu. „Neki su me zvali fašistom, neki nacistom, a neki su čak rekli da sam komunista i nacista, iako je nemoguće biti komunista i nacista u isto vreme.“²⁶ Neki autori ističu činjenicu da je peronizam zasnovan na idejama argentinskog nacionalizma, antikomunizma i korporativizma upravo da bi se naglasila distanca u odnosu na diktaturu proleterijata ali i diktaturu kapitala. To znači da je peronizam autohtoni politički pokret nastao na tlu Latinske Amerike a čiji se uzori ne mogu naći u drugim delovima sveta.²⁷ Peronizam u Argentini je interesantan po tome što se ne može generalizovati kao fašistički pokret prema postojećim kalupima, mada je, u svojim početnim fazama bio pod jakim uticajem politike i prakse evropskog fašizma.

23 Erik Karlton, *Lica despotizma*, Clio, Beograd, 2001, str. 256-257.

24 Raanan Rein, *The Secon Line of Peronist Leadership: A Revised Conceptualization of Populism*, Latin American Study Center University of Maryland, College Park, 2000, p. 5.

25 Paul H. Lewis, “Was Perón a Fascist? An Inquiry into the Nature of Fascism”, *The Journal of Politics*, Vol. 42, No. 1, (Feb., 1980), pp. 242-256.

26 Torcuato Luca De Tena, *Yo, Juan Domingo Peron*, Barcelona, 1976, p.88. quoted in Rein, Raanan, p. 1.

27 Slobodan Pajović, *Latinskoamerički regionalizam u XIX i XX veku*, Megatrend univerzitet, Beograd, 2006, str. 153.

S druge strane, peronizam je bio populistički pokret baziran na harizmatiskom vođstvu, socijalnoj reformi i međuklasnoj podršci u kojoj su dominirali niži slojevi društva. U kasnijim fazama istorijskog razvoja peronizam je ispoljavao određene autoritarne tendencije. Peron je načinom vladavine i redistributivnom politikom osigurao podršku naroda za svoju ideologiju. On je rešavanjem društvenih problema putem socijalne integracije nižih klasa stvorio izuzetno heterogen pokret bez jasne ideologije koja se zasnivala na harizmatiskom vođi, a koji je svoju vlast centralizovao i institucionalno i kroz praksu. Kao populistički pokret, peronizam je ponudio nenasilno rešenje tako što je prekinuo vezu sa oligarhijom na jednoj strani dok sa druge strane nije bio za socijalnu revoluciju. Srednja opcija je bila povećana državna kontrola u domenu politike i ekonomije kako bi se prevazišli problemi u redistribuciji bogatstva u korist siromašnih. Kako Pol Taggart ističe, sistem ne zahteva korenite promene kada su populistu u pitanju, ali zasigurno zahteva, posebno u doba krize, istaknute lidere koji su u stanju da otelotvore mudrost masa. Liderstvo postaje zamena za revoluciju u takvom dobu.²⁸ Peron je igrao na kartu stabilizacije i prosperiteta u posleratnom periodu. Kriza je ponudila verifikaciju njegove centralne pozicije unutar pokreta i države omogućavajući mu da stvori percepciju u narodu da su njegova ličnost i kvaliteti jedini izvor nade i garant sigurnosti i stabilnosti. Pored kulta ličnosti koji je bio dominantan kada je peronizam u pitanju, jasne i direktne poruke narodu su ono što daje populističku dimenziju ovom pokretu. Kako Karlos de la Tore (Carlos de la Torred) uočava, populizam je upravo politička mobilizacija bazirana na jakim retoričkim apelima upućenim narodu pozivajući ih na akciju i ime lidera. To je retorika koja konstruiše politiku kao moralnu i etičku borbu između naroda i oligarhije. Populistički diskurs preobraća politiku u borbu za moralne vrednosti bez mogućeg prihvatanja kompromisa ili dijaloga sa protivnicima. Populistička politika je bazirana na akciji mase koja je kontrolisana od strane vođe, izvedena na ulice da bi zastrašila protivnike ali i da se u narodu stvori utisak da je ravnopravan politički akter.²⁹ Sociolog Alvares Hunko (Álvarez Hunko) ističe da populistički pokreti radikalizuju emocionalni element, inače zajednički za sve političke diskurse. Oslovljavajući masu kao „narod“ i dajući mu na značaju kovanicama poput one da su „kičma države“, populistu kao i sam Peron, daju običnim ljudima smisao zajednice i osećaj da ih mogu zaštititi u njihovom stanju bespomoćnosti izazvanim modernizacijom.³⁰ Dakle, veličanje naroda je bio

28 Paul Taggart, *Populism*, op. cit., p. 66.

29 Carlos De La Torre, *Populist Seduction in Latin America, Second Edition*, Ohio University Press, Jun, 2010, p. 5.

30 Raanan Rein, *The Second Line of Peronist Leadership: A Revised Conceptualization of Populism*, op. cit., p. 10.

neizostavan deo peronističkog programa. Eva Peron je s ciljem da objasni šta je to peronizam jednom prilikom izjavila: „Jednog dana Peron je mudro rekao, nakon što je proputovao celu zemlju i nakon što je upoznao sve njene lepote i čuda, na kraju se susreo sa najvećom lepotom: narodom“.³¹ Ukratko, upravo je radnička klasa odnosno „narod“, kako ga je Peron oslovljavao, omogućio život peronizmu i posle peronata (period prve vladavine Perona 1946-1955). Kombinacijom poboljšanja životnih i radnih uslova poduprtim konstantnim podsećanjima da su oni noseći stub nacije, peronistima je omogućeno da imaju dugogodišnju lojalnost radničke klase. Peronizam je, kako ističu neke kritike, politička vulgarnost a Peron je nevičan i kukavički demagog. Ali, peronisti i dalje predstavljaju više od jedne trećine izbornog tela u Argentini, više od trećine koju oligarhija i crkva ne bi htela za protivnike. Upravo su to oni ljudi koji pamte period Peronove vladavine, koliko on god bio predmet sporenja, kao vreme kad je život radničke klase postao dostojan čoveka. Upravo su oni bili presudan faktor da Menem dođe na vlast 1989. godine posle mnogo mračnih godina u senci vojne čizme.³²

SAVREMENI NEOPERONIZAM – KIRŠNERIZAM

Predsednički izbori 2003. godine faktički nisu predstavljali borbu između peronista i radikala kako je bila praksa otkako se demokratija početkom osamdesetih godina XX veka vratila u Argentinu. Iako su od pet kandidata dvojica bili radikali prava borba se vodila između peronističkih frakcija odnosno njihovih predstavnika. Pored Kiršnera, kao opcije na glasačkim listićima bili su Karlos Menem i Adolfo Rodrigez Sa (Adolfo Rodríguez Saá). Kriza koja je imala svoj početak u sferi ekonomije rezultirala je krizom političkog sistema. Građani su izgubili veru u tradicionalne partije i njihove lidere. Tokom najžešćih protesta u decembru 2001. godine narod je na ulicama poslao jasnu poruku političkom establišmentu: „napolje, svi vi“ (“*que se vayan todos*”). Bilo je to idealno vreme da na glavnu pozornicu stupi neko ko do tada nije imao veliki uticaj na proces kreiranja politike koja je državu dovela u krizu ravnu onoj iz tridesetih godina XX veka i doba Velike depresije. Takav čovek je bio Nestor Kiršner, relativno nepoznati političar iz južne provincije Santa Kruz koji je sedamdesetih godina bio član radikalne peronističke omladine. On je tokom kampanje nastupio populistički obećavajući korenite promene. Posle prvog izbornog kruga Menem je imao 24% glasova a Kiršner ga je sledio sa 22%. Drugi krug nije ni održan jer se Menem svestan slabe podrške a i delimično u želji da oslabi buduću vladu povukao, pa je Kiršner stupio na dužnost 25. maja 2003. godine.

31 Slobodan Pajović, *Latinskoamerički regionalizam u XIX i XX veku*, op. cit., str. 154.

32 Jerome R. Adams, *Liberators, Patriots, and Leaders of Latin America*, McFarland & Company, Inc., Publishers, 2010, p. 150.

U argentinskoj istoriji počela je nova epoha. Prethodna dekada neoliberalizma proizvela je duboke promene, ne samo ekonomske nego i socijalne, političke i kulturne. Politički aktivizam koji je dominirao u Argentini decenijama unazad gotovo je uništen, a najteže je udarce proživio tokom poslednje vojne diktature koja je stvorila put za godine apatije i individualizma. Nezaposlenost i socijalna isključenost kreirali su kompletnu sliku izmrcvarene države. Na inauguraciji novi predsednik je obećao promenu političke, socijalne i ekonomske situacije u zemlji. Njegov nacionalizam, socijalno-ekonomska politika, antiimperijalizam i autoritarizam povezali su peronistu Kiršnera sa tradicijom klasičnog populizma Huana Perona.³³ Kao šef izvršne vlasti Kiršner je obilato koristio sve mogućnosti predsedničkog sistema Argentine jer je često koristio dekrete. Tokom svog mandata izdao je 249 dekreta, dok je u Kongres poslao 176 predloga zakona na glasanje od kojih je jedan dodelio predsedniku „super moć“ da po ličnom nahođenju preraspodeli budžetska sredstva bez odobravanja Kongresa.³⁴ Pored korupcije koja je postala najveća pošast argentinske politike, doza autoritarizma kojom je vladao bila je na najvećem udaru kritika upućenih Kiršneru.

Jedna od prvih mera koje je preduzeo novi predsednik bila je reforma Vrhovnog suda. Određene sudije je optužio za korupciju i primorao ih da podnesu ostavke. Dekretom je ustanovljen novi način biranja sudija, transparentniji i više nezavisan od prethodnog. Takođe, na meti Kiršnera bila je i vojska. Na godišnjicu poslednjeg državnog udara, 24. marta 2004. godine predsednik je lično naredio uklanjanje portreta diktatora Videle (Jorge Rafael Videla) i Binjonea (Rejnaldo Binjone) sa zidova vojne akademije. Ovo je bio simboličan gest, ali ipak značajan jer nijedan predsednik u postdiktatorskoj Argentini nije se usudio da to učini. Prethodno je prosledio Kongresu na glasanje ukidanje zakona o nekažnjavanju odgovornih članova armije za zločine počinjene tokom „Priljavog rata“ krajem sedamdesetih i početkom osamdesetih godina XX veka. Usledila je i reorganizacija oružanih snaga, a desetina generala, admirala i brigadira je penzionisano.

Značajne promene desile su se u socijalnoj i ekonomskoj sferi društva koje su označile napuštanje koncepta neoliberalizma. Kiršnerizam se sigurno kretao stazama starog peronizma u kome je moć države bila u rukama radnika a ne kapitala dok su nacionalni interesi bili ispred stranih. Sindikatima su ponovo data prava da pregovaraju o uslovima i platama radnika, a ponovo je uspostavljena minimalna zarada. Država je imala direktniji i aktivniji uticaj na ekonomiju, nekoliko industrija

33 Gratius, Susanne, *The “Third Wave of Populism” in Latin America*, 45 Working Paper, 2007, p. 18.

34 Jonathan Charles Brown, *A Brief History of Argentina*, Maple-Vail Book Manufacturing Group, York, Pa, 2010, p. 278.

je ponovo nacionalizovano, vladini podsticaji su omogućili održavanje istih cena transporta i komunalnih usluga, a potrošnja na javne radove se povećala.³⁵

Kiršnerova administracija je učinila zaokret u spoljnoj politici tako što je savezništvo sa SAD-om, posebno jako tokom Menemovog predsednikovanja, zamenila partnerskim odnosima sa latinoameričkim komšijama. Učvršćeni su odnosi sa Brazilom i Venecuelom. Zbog dobrih odnosa, Argentina je podržala pristupanje Venecuele regionalnoj političko-ekonomskoj organizaciji Merkosur čije su članice pored ove dve zemlje još Brazil, Urugvaj i Paragvaj.

Iako je Kiršner bio na dobrom putu da stabilizuje Argentinu, situacija unutar Husicijalističke partije je bila daleko od takve. Dobri odnosi sa Dualdeom (Eduardo Alberto Duhalde), bivšim predsednikom države (2002–2003) nisu dugo potrajali usled činjenice da je predsednik nastupao sa više autonomije. Nesuglasice između njih dvojice su postale očigledne a borba za prevlast u partiji se zaoštrila. Na parlamentarnim izborima 2005. godine razlaz je ozvaničen, iako su obojica prevodili peronističke frakcije. Dualde je nastupio pod zvaničnom zastavom Husicijalističke partije, dok je Kiršner vodio „Front za pobedu“ (*Frente para la Victoria – FPV*). Kiršnerova frakcija je pobedila na izborima i on je obezbedio kontrolu nad zvaničnom peronističkom partijom. Dualde je nakon toga bio primoran da napusti redove Husicijalističke partije i pridruži se peronistima disidentima okupljenim pod imenom „Federalni peronizam“ predvođenih Adolfom Rodriguesom Saom. Uprkos velikoj podršci i odobravanju njegove politike Nestor Kiršner nije odlučio da se ponovo kandiduje za mesto predsednika na izborima 2007. godine. Umesto njega kao kandidat Husicijalističke partije bila je njegova supruga. Kristina Fernades de Kiršner je pobedila sa osvojenih 44% glasova, oko 20% glasova više od najbližeg rivala, bivše poslanice Elise Kario, što je bilo dovoljno da se izbegne drugi krug glasanja.³⁶

Kristina je imala nameru da nastavi politiku njenog muža. Tome u prilog ide činjenica da su od 12 ministara njih sedam bili članovi Nestorove administracije. Nestor Kiršner se koncentrisao na povećanje kontrole nad Husicijalističkom partijom. Na početku Kristininog mandata odnosi sa SAD-om su se pogoršali zbog navoda koji su dolazili iz SAD-a o navodnoj korupciji koja je bila povezana sa njenom kampanjom. Na polju unutrašnje politike inicijative kao što su nacionalizacija Nacionalne administracije za socijalnu zaštitu ili lansiranje plana o univerzalnom dečijem dodatku bili su u skladu sa nastavkom socijalne politike kojom se nastojalo pomoći siromašnima.³⁷

35 Kirchner's Legacy: The Man and The Model, Internet: <http://www.argentinaindependent.com/currentaffairs/analysis/kirchners-legacy-the-man-and-the-model/>, 21/6/2013.

36 First Lady Surges to Victory in Historic Election, Internet: <http://www.argentinaindependent.com/currentaffairs/analysis/first-lady-surges-to-victory-in-historic-election/>, html 21/6/2013.

37 Asignación Universal por Hijo, One Year Later, Internet: <http://www.argentinaindependent.com/socialissues/development/asignacion-universal-por-hijo-one-year-later-/>, html 21/6/2013.

Novi zakon o medijima iz 2009. godine³⁸ ili donošenje zakona o dozvoli istopolnih brakova iz 2010. godine³⁹ pokazali su da vlada ima jaku opoziciju među tradicionalno moćnim silama poput velikih medijskih korporacija i konzervativne katoličke crkve. „Kampo kriza“ iz 2008. godine imala je prilično negativne efekte po vladu. Sukob sa agrarnim sektorom započeo je u martu 2008. i označio je period političkih turbulencija. Kiršnerova je predložila novi zakon po kome su se trebale povećati takse na izvoz soje i suncokreta. Vlada je htela da ovim merama još više podupre svoju redistributivnu politiku većim oporezivanjem najunosnije državne industrije. Zemljoradnici su izašli na ulice kako bi protestovali protiv vladinih nastojanja. Ubrzo su im se pridružili demonstranti na ulicama Buenos Airesa ali i drugim gradovima u zemlji. Na kraju, predlog zakona nije prošao u Kongresu. Ovim je završena tačka na sukob vlade i agrarnog sektora ali je podrška administraciji značajno opala s obzirom da je 2007. godine prema anketama bila blizu 60% da bi nakon krize opala na 23%. Husicijalistička partija je u skladu sa negativnim posledicama sukoba imala loše rezultate na parlamentarnim izborima 2009. Izgubila je apsolutnu većinu u oba doma Kongresa, izgubivši 24 mesta u donjem domu i četiri senatorska mesta. Takođe, izgubili su u četiri najvažnija izborna distrikta ali su ipak ostvarili tesnu ukupnu pobeđu.⁴⁰

Predsednica Kiršner i njen suprug koji je bio vlast iz senke nisu se predavali. Plan je bio da se nastavi sa istom politikom i produbljanjem redistributivnog modela. Opozicija je dobro prošla na parlamentarnim izborima, posebno disidentski peronisti koji su predstavljali desno krilo današnjeg peronizma. Ipak, nedostatak inicijative i fragmentacija opozicije oslabili su njenu poziciju pred opšte izbore. Verovalo se da će Nestor Kiršner ponovo biti predsednički kandidat 2011. godine, ali ga je u toj nameri sprečila iznenadna smrt 2010. Nestorova smrt je paradoksalno povećala popularnost njegovoj supruzi jer je u narodu ostalo sećanje na njegove reforme kojima je Argentina krenula putem oporavka 2003. godine. Na izborima je, kao i 2003, uz Kiršnerovu kao zvaničnog predstavnika Husicijalističke partije bilo još disidentskih peronista. Između Dualdea i Rodrigesa Saa se na partijskim izborima trebalo odlučiti ko će biti kandidat federalnih peronista, ali su nakon međusobnih optužbi za prevare obojica nastupili odvojeno. Kristina Kiršner je ponovo

38 Clarín Versus Cristina: the Battle for the Airwaves, Internet: <http://www.argentinaindependent.com/currentaffairs/newsfromargentina/clarin-versus-cristina-the-battle-for-the-airwaves/>, html 21/6/2013.

39 Same-Sex Marriage Bill Signed into Law, Internet: <http://www.argentinaindependent.com/currentaffairs/newsfromargentina/same-sex-marriage-bill-signed-into-law-html> 21/6/2013.

40 Politics, Internet: <http://www.argentinaindependent.com/insideargentina/politics-insideargentina/politics/>,html 21/6/2013.

trijumfovala sa 54% glasova i tako je nastavljen kontinuitet vlasti peronista. „Front za pobjedu“ značajno je popravio i svoju zastupljenost u Kongresu povećavajući broj poslanika u donjem domu sa 78 na 116, a broj senatora na 32, dva više nego u prethodnom sazivu. Politika započeta dolaskom Nestora Kiršnera na vlast nastavljena je i u drugom mandatu njegove supruge. Tokom 2012. godine ponovo je nacionalizovana državna naftna kompanija koja je do tada bila u vlasništvu španskog „Repsola“ u odnosu 51% prema 49% u korist države naspram stranog kapitala.⁴¹ Kiršnerizam kao produkt peronizma se tokom godina ustalio na političkoj mapi Argentine i postao vodeća sila. Rezultati anketa iz aprila 2013. pokazuju da je odnos onih koji podržavaju i ne podržavaju administraciju predsednice Kiršner podjednak, ali fragmentisanost opozicije i nedostatak zajedničke izborne platforme te puko osporavanje vlade upućuju na to da je vlast sama sebi najveća pretnja.⁴² Nepovoljni rezultati na predstojećim izborima pre mogu biti nagrada ili kazna za peroniste negoli vera u mogućnosti opozicije. Kako god bilo, ne treba biti preterano vidovit pa reći da će peronizam u jednom ili drugom obliku još dugo vremena biti ključni faktor argentinskog političkog i društvenog života.

ZAKLJUČAK

Peronizam je pokret koji je svojim nastankom zauvek promenio političku mapu i put Argentine. Kombinujući populističku retoriku i manire sa prednostima predsedničkog sistema Huan Peron je za deset godina vladavine ostavio neizbrisiv trag u argentinskoj istoriji. Peronizam je kao ideja socijalne pravde iznedrio Histicijalističku partiju, otelovljenje peronističke ideologije čiju su „kičmu“ predstavljali radnički sindikati. Peron je mudro prepoznao da bi radnici mogli biti ključni faktor u njegovoj borbi za vlast pa je svoje delovanje usmerio ka tome da osigura naklonost moćnog saveznika. Vrlo prostom računicom on im je dao prava a oni njemu bezrezervnu podršku. Istini za volju, pukovnik je bio čovek koji se našao u pravo vreme na pravom mestu. Godine dominacije konzervativnih elita prekinute su dolaskom radikala na vlast da bi se ustavni poredak poremetio uplivom vojske u politiku. Decenija krize, korupcije i prividne demokratije ostavila je prostor za novog lidera koji bi vratio veru u bolje sutra. Uporedo, trajao je proces industrijalizacije zemlje što je dovelo do gubitka posla u ruralnim područjima i priliva stvanovništva u predgrađa i siromašne gradske četvrti. Peron kao ministar rada u vojnoj administraciji

41 YPF and Argentina: The Return of National Sovereignty, Internet: <http://www.argentina-independent.com/currentaffairs/ypf-and-argentina-the-return-of-national-sovereignty/html> 22/6/2013.

42 Argentina's Mid-Term Elections: The Race is On, Internet: <http://www.argentinaindependent.com/currentaffairs/analysis/argentinas-mid-term-elections-the-race-is-on/html> 22/6/2013.

je postepeno i polako počeo uključivati radničku klasu u politički život zemlje. Peronov nastup je bio populistički. On je bio oličenje svih definicija kojim se pokušava zaokružiti populizam. Imao je svoj „narod“ kome se obraća, svoje pristalice – *descaminadose*. Imao je i jasno određene protivnike u vidu stare oligarhije. Postepeno je gradio vezu sa vojskom i crkvom jer kao što smo videli kod populista, mnogo je lakše odrediti ko je „protivnik“ nego ko je saveznik. Kako su ove dve institucije bile važan faktor argentinskog društva bilo ih je bolje imati uz sebe nego protiv sebe. Nakon što je u prvih par godina učvrstio vlast počeo je stvarati ideologiju koju je propagirao preko partije, a u kasnijem periodu je sve izdigao na nacionalni nivo. Evita Peron je bila direktna veza sa pristalicama. On je vladao autoritarno i tačno se znala hijerarhija unutar pokreta i države. Ukratko, imao je sve karakteristike populističkog lidera, ali ono što ga je razlikovalo od drugih populista bila je dugovečnost. Mnogi populisti su uspevali da dođu do vrha ali su se tu kratko zadržavali, a nakon što bi gubili vlast brzo bi padali u zaborav. Peron je za sobom ostavio pokret koji je sa uspehom kontrolisao dok je bio u egzilu. Iako je tokom godina vladavine menjao svoju politiku, delimično odustajao od svojih primarnih ciljeva redistribucije bogatstva, nacionalne suverenosti i ekonomske nezavisnosti, on je kontrolisao gotovo pola biračkog tela i u momentu kada ga je vojska zbacila s vlasti.

Peronizam je nakon zvaničnog pada 1955. godine ostavio za sobom političku situaciju koja se u akademskim krugovima označava kao „nemoguća igra“. Vojska i stara konzervativna oligarhija su pokušavali da izvrše deperonizaciju države što je u konačnom rezultatu donelo više štete nego koristi. Periodi vladavine radikala se može definisati pre kao fasadna nego suštinska demokratija jer je peronistima bilo zabranjeno da učestvuju na izborima. Efekti svega su bili da je peronizam reprezentovan kroz radničke sindikate, dok se sam pokret prilično radikalizovao. Dihotomija na peroniste i anti-peroniste postala je najznačajnija podela u Argentini. Peronizam je preživeo periode vojnih diktatura ali kontradiktornosti oko ovog pokreta su se nastavile i kasnije. Krajem šezdesetih godina XX veka najmilitantniji članovi pokreta bili su studenti poreklom iz srednje klase koja ideološki nije bila bliska Peronovom pokretu.

Antagonizam između radničkih sindikata i vojske je trajao tokom svih godina vojne diktature, a ironično je to da su radikali odneli pobjedu na demokratskim izborima 1983. godine optužujući sindikalne vođe za kolaboraciju sa vojskom prilikom poslednje diktature koja je okarakterisana kao najbrutalnija u istoriji Argentine. Tokom tog vremena peronizam je bio u padu ali se opet uzdigao, netipično distancirajući se od sindikata. Slabo institucionalizovanu partiju su preuzeli političari želeći u svoj tabor privuku nove socijalne grupe koje su nastale tih godina. Karlos Menem je potpuno redefinisao peronističku politiku dajući joj neoliberalnu

dimenziju a podrška koju je imao govori o tome da u Argentini biti peronista ima više veze sa ličnim uverenjem nego li sa političkim ili ideološkim stajalištima.⁴³

Ipak, unutar same partije došlo je do podele na one koji su bili za „izvorni peronizam“ i novu Menemovu politiku. To se podjednako može pripisati i želji za vlašću određenih političara, koliko i želji da se nastavi originalna politika Huana Perona. Za sprovođenje bilo koje od ovih politika predsednički sistem je bio idealan jer je svim predsednicima-vođama omogućavao da vode samostalnu politiku, po svojoj želji i meri, ne obazirući se mnogo na poštovanje Ustava. Kombinujući populizam, prezidencijalizam i široku narodnu podršku u datom trenutku, svaki peronistički predsednik je zatvarao potpun krug. Dolazio je na vlast, u prvim godinama beležio značajan porast socijalno-ekonomskih parametara a onda postepeno padao. Svojevrsan fenomen je činjenica da bi se svaki put nakon doticanja dna peronizam poput ptice feniks dizao iz pepela. Odgovor se može tražiti u „kameleonskoj prirodi“ peronizma koji je, kao izvorno populistički pokret, imao mogućnost prilagođavanja i akomodiranja. Možda je još važnija odlika peronizma ta što je pogodan za razvoj harizmatičkih populističkih lidera koji deluju pragmatično zadovoljavajući potrebe onih koji su u određenom trenutku najmoćniji izborni ili veto igrači. Peronizam postoji gotovo 80 godina i tokom vremena je preživeo krize, diktature i pritiske i ostao upisan kao važan faktor u argentinskoj političkoj istoriji. U različitim periodima, različitim vođenjem politike i ekonomije uticao je na razvojni put Argentine u celini. I dalje je aktuelan i veoma moćan. Uprkos tome što se vremenom usled političkih aspiracija pojedinaca i ideoloških podela počeo deliti, peronistički pokret će i dalje biti osnova za stvaranje bilo levih, bilo desnih koalicija u savremenoj argentinskoj politici.

LITERATURA

1. Argentina's Mid-Term Elections: The Race is On, Internet, <http://www.argentina-independent.com/currentaffairs/analysis/argentinas-mid-term-elections-the-race-is-on/>, 22/6/2013.
2. Adams, Jerome R., *Liberators, Patriots, and Leaders of Latin America*, McFarland & Company, Inc., Publishers, 2010.
3. Armony, Victor, *Populism and neo-populism in Latin America*, Université du Québec à Montréal, 2005.
4. Brown, Jonathan Charles, *A Brief History of Argentina*, Maple-Vail Book Manufacturing Group, York, Pa, 2010.
5. Canovan, Margaret, *The People*, Polity press, Cambridge, 2005.

43 Susanne Gratius, *The "Third Wave of Populism" in Latin America*, op. cit., p. 17.

6. Canovan, Margaret, *Trust the People! Populism and the Two Faces of Democracy*, Political Studies 47:2-16, 1999.
7. Conniff, Michael L., *Populism in Latin America*, University of Alabama Press, 1999.
8. De La Torre, Carlos, *Populist Seduction in Latin America, Second Edition*, Ohio University Press, Jun, 2010.
9. Di Tella, Torcuato S., *History of Political Parties in 20th Century Latin America*, Transaction Publishers, New Jersey, 2005.
10. Di Tella, Torcuato S., The Transformations of Peronism, in: *Peronism and Argentina* (ed.), James P. Brennan, Rowman & Littlefield, 1998.
11. Esti Rein, Monica, *Politics and Education in Argentina, 1946-1962*, Armonk, NY & London: M.E. Sharpe, 1998.
12. Eva Peron Foundation, Internet, <http://www.evita-peron.org/f0.htm#UaYL6EAwf-U>, 28/5/2013.
13. Eva Peron Foundation-Resources, Internet, http://www.evita-peron.org/resources_eva-peron.htm#UaYSz0Awf-U, 21/10/2013.
14. Evita and Woman's Participation in Politics, Internet, http://www.evita-peron.org/evita_peron_instituto.htm#UaYib0Awf-U, 28/8/2013.
15. Evita – The True Story of Eva Peron - Part I, Internet, <http://scandalouswoman.blogspot.com/2008/10/evita-true-story-of-evita-peron-part-i.html>, 26/11/2013.
16. First Lady Surges to Victory in Historic Election, Internet, <http://www.argentina-independent.com/currentaffairs/analysis/first-lady-surges-to-victory-in-historic-election/>, 21/6/2013.
17. Government Predicts Victory in Mid-Term Elections, Internet, <http://www.argentina-independent.com/currentaffairs/newsfromargentina/government-predicts-victory-in-mid-term-elections/>, 22/6/2013.
18. Gratius, Susanne, *The "Third Wave of Populism" in Latin America*, 45 Working Paper, FRIDE, Madrid, 2007.
19. Interview: Cristina Fernandez de Kirchner of Argentina, Internet, <http://www.time.com/time/world/article/0,8599,1666879,00.html>, 28/8/2013.
20. Karlton, Erik, *Lica despotizma*, Clio, Beograd, 2001.
21. Kirchner's Legacy: The Man and The Model, Internet, <http://www.argentina-independent.com/currentaffairs/analysis/kirchners-legacy-the-man-and-the-model/>, 21/6/2013.
22. Kos-Stanišić, Lidija, *Latinska Amerika: Povijest i politika*, Golden marketing / Tehnička knjiga, 2009.
23. Las 20 Verdades Peronistas, Internet, <http://www.pj.org.ar/recursos/2011-12-05-04-38-40/docs>, 20/5/2013.
24. Lewis, Paul H., *Was Perón a Fascist? An Inquiry into the Nature of Fascism*, The Journal of Politics, Vol. 42, No. 1 (Feb., 1980), pp. 242-256.

25. Lijphart, Arend, *Constitutional Design For Divided Societies*, Journal of Democracy Volume 15, Number 2, 2004.
26. Malloy, James, *Authoritarianism and Corporatism in Latin América*, University of Pittsburgh Press, 1977.
27. Milardović, Anđelko, *Populizam i globalizacija*, Centar za politikološka istraživanja, Zagreb, 2004.
28. Navarro, Marysa, Evita and Peronism, in: *Juan Peron and the Reshaping of Argentina* (ed.), Frederick Turner, Jose Enrique Miguens, University of Pittsburgh Press, 1983.
29. Navia, Patricio and Walker Ignacio, Political Institutions, Populism, and Democracy in Latin America. In: M. Scott and T. R. Scully (eds.), *Democratic Governance in Latin America*, Stanford University Press, Stanford, 2009, pp. 245-269.
30. Pajović, Slobodan, *Latinskoamerički regionalizam u XIX i XX veku*, Megatrend univerzitet, Beograd, 2006.
31. Politics, Internet, <http://www.argentinaindependent.com/insideargentina/politics-inside-argentina/politics-/,> 21/6/2013.
32. Rein, Raanan, *The Secon Line of Peronist Leadership: A Revised Conceptualization of Populism*, Latin American Study Center University of Maryland, College Park, 2000.
33. Lipset, M. Sejmur, *Politički čovek*, Rad, Beograd, 1969.
34. Taggart, Paul, *Populism*, Open University Press, Philadelphia, 2000.
35. To Be Evita - Part II, Internet, [http://www.evita-peron.org/part2.htm#UaTdiUAwf-V,](http://www.evita-peron.org/part2.htm#UaTdiUAwf-V) 28/12/2013.
36. Torre, Juan Carlos and De Riz, Liliana, *The Cambridge History of Latin America, Vol. VIII*, edited by Leslie Bethell, Cambridge University Press, 2008.
37. Weiss, John, *The Fascist Tradition: Radical Right-Wing Extremism in Modern Europe*, Harper & Row, 1967.
38. YPF and Argentina: The Return of National Sovereignty, Internet, [http://www.argentina-independent.com/currentaffairs/ypf-and-argentina-the-return-of-national-sovereignty/,](http://www.argentina-independent.com/currentaffairs/ypf-and-argentina-the-return-of-national-sovereignty/) 22/6/2013.

Zoran KRSTIĆ

**PERONISM AS A MODEL OF SOCIAL AND POLITICAL DEVELOPMENT:
THE MODERN ARGENTINIAN MYTH**

ABSTRACT

The subject of the analysis in this paper is the study of the emergence and evolution of the phenomenon of Peronism as the most important political movement and ideology in Argentina and perhaps in Latin America throughout the 20th century. The basic aim of this paper is to present Peronism as a political movement and model of development which emerged during the rule of Juan Domingo Perón in the mid-20th century. This movement continued to exist and last after Perón's demission from the political scene. In recent history Peronism became something more significant than a political movement or a social development model. Because of that, Peronism can be characterized as a myth. Nowadays, Peronism is one of the crucial factors in the socio-economic and cultural development in Argentina. The focus of research in this paper is on the presentation and explication of the notions/topics concerning Perón, his movement and rule. These ones are populism, presidentialism and personalisation of power. Also, this paper will analyse the conditions, facts and circumstances under which Peronism emerged and survived in spite of many critics and disputes in the scientific literature as well in the Argentinian politics and society.

Key words: Peronism, presidentialism, populism, justicialism, caudillismo, oligarchy, corporatist state, Justicialist Party, Peronist Movement, authoritarian regime.